Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

11. april 2013*

»Forordning (EF) nr. 44/2001 — artikel 1, stk. 1, og artikel 6, nr. 1) — begrebet »det civil- og handelsretlige område« — uretmæssig udbetaling foretaget af en statslig myndighed — påstand om tilbagebetaling af denne udbetaling under en retssag — bestemmelse af værneting ved konneksitet — snæver forbindelse mellem krav — sagsøgt med bopæl i et tredjeland«

I sag C-645/11,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Bundesgerichtshof (Tyskland) ved afgørelse af 18. november 2011, indgået til Domstolen den 16. december 2011, i sagen

Land Berlin

mod

Ellen Mirjam Sapir,

Michael J. Busse,

Mirjam M. Birgansky,

Gideon Rumney,

Benjamin Ben-Zadok,

Hedda Brown,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Ilešič, og dommerne E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh, C. Toader (refererende dommer) og C.G. Fernlund,

generaladvokat: V. Trstenjak

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

* Processprog: tysk.

efter at der er afgivet indlæg af:

— den tyske regering ved K. Petersen, som befuldmægtiget

— den portugisiske regering ved L. Inez Fernandes og S. Nunes de Almeida, som befuldmægtigede

— Europa-Kommissionen ved M. Wilderspin og W. Bogensberger, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 28. november 2012,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 1, stk. 1, og artikel 6, nr. 1), i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001 L 12, s. 1).

2 Denne anmodning er indgivet under en tvist mellem på den ene side Land Berlin og på den anden side Ellen Mirjam Sapir, Michael J. Busse, Mirjam M. Birgansky, Gideon Rumney, Benjamin Ben-Zadok og Hedda Brown samt fem andre personer vedrørende tilbagebetaling af et for stort beløb, der fejlagtigt blev udbetalt i forbindelse med en administrativ procedure med henblik på erstatning for den skade, der blev forvoldt ved tabet af en fast ejendom ved forfølgelserne under det nazistiske regime.

Retsforskrifter

EU-retten

Forordning nr. 44/2001

3 Syvende til niende samt ellevte betragtning til forordning nr. 44/2001 er affattet således:

»(7) Denne forordnings materielle anvendelsesområde skal omfatte alle de vigtigste spørgsmål på det civil- og handelsretlige område, bortset fra visse velafgrænsede delområder.

(8) Sager, der er omfattet af denne forordning, skal have en tilknytning til de medlemsstaters område, der er bundet af denne forordning. De fælles regler for retternes kompetence bør derfor principielt anvendes, når sagsøgte har bopæl på en af disse medlemsstaters område.

(9) En sagsøgt, der ikke har bopæl på en medlemsstats område, er som hovedregel underlagt de nationale kompetenceregler, der gælder på den medlemsstats område, hvor sagen er anlagt, og en sagsøgt med bopæl på en medlemsstats område, der ikke er bundet af denne forordning, skal fortsat være underlagt [konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1978 L 304, s. 77, herefter »Bruxelleskonventionen«)].

[…]

(11) Kompetencereglerne bør frembyde en høj grad af forudsigelighed og være baseret på sagsøgtes bopæl som det principielle kriterium, og dette kompetencekriterium bør altid kunne gøres gældende, undtagen i enkelte velafgrænsede tilfælde, hvor det på grund af sagens genstand eller af hensyn til parternes aftalefrihed er berettiget at lægge et andet tilknytningsmoment til grund. For at gøre de fælles regler mere gennemsigtige og undgå kompetencekonflikter bør juridiske personers bopæl defineres selvstændigt.«

4 Artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 definerer forordningens materielle anvendelsesområde som følger:

»Denne forordning finder anvendelse på det civil- og handelsretlige område, uanset domsmyndighedens art. Den omfatter i særdeleshed ikke spørgsmål vedrørende skat, told eller administrative anliggender.«

5 De almindelige kompetenceregler om søgsmål, der anlægges mod en person, der har bopæl på Den Europæiske Unions område, er fastsat i denne forordnings artikel 2 og 3, som findes i kapitel II, afdeling 1, under overskriften »Almindelige bestemmelser«.

6 Nævnte forordnings artikel 2, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Med forbehold af bestemmelserne i denne forordning skal personer, der har bopæl på en medlemsstats område, uanset deres nationalitet, sagsøges ved retterne i denne medlemsstat.«

7 Samme forordnings artikel 3, stk. 1, fastsætter følgende:

»Personer, der har bopæl på en medlemsstats område, kan kun sagsøges ved retterne i en anden medlemsstat i medfør af de regler, der er fastsat i afdeling 2-7.«

8 Hvad angår søgsmål, der anlægges mod en person, der har bopæl i et tredjeland, bestemmer artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, som ligeledes findes i kapitel II, afdeling 1, følgende:

»Har en sagsøgt ikke bopæl på en medlemsstats område, afgøres retternes kompetence i hver enkelt medlemsstat efter medlemsstatens egen lovgivning, jf. dog artikel 22 og 23.«

9 Artikel 5 og artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001, som er indeholdt i kapitel II, afdeling 2, under overskriften »Specielle kompetenceregler«, er affattet således:

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat:

[…]«

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan endvidere sagsøges:

1) såfremt der er flere sagsøgte, ved retten i den retskreds, hvor en af de sagsøgte har bopæl, forudsat at kravene er så snævert forbundne, at det er ønskeligt at behandle og påkende dem samtidig for at undgå uforenelige afgørelser i tilfælde af, at kravene blev påkendt hver for sig.«

Tysk ret

10 De regler i den nationale ret, der finder anvendelse på hovedsagen, er bestemmelserne i Gesetz zur Regelung offener Vermögensfragen (lov om regulering af uafklarede formuespørgsmål, herefter »Vermögensgesetz«) og Gesetz über den Vorrang für Investitionen bei Rückübertragungsansprüchen nach dem Vermögensgesetz (lov om forrang for investeringer i forbindelse med krav om tilbageoverdragelse i henhold til Vermögensgesetz, herefter »Investitionsvorranggesetz«).

11 Anvendelsesområdet for Vermögensgesetz er defineret i dens § 1, stk. 1 og 6, som fastsætter følgende:

»I denne lov reguleres formueretlige krav på aktiver, som […] blev eksproprieret og nationaliseret uden erstatning […].

[…]

Denne lov finder tilsvarende anvendelse på formueretlige krav fra borgere og foreninger, som i perioden fra den 30. januar 1933 til den 8. maj 1945 blev forfulgt af racemæssige, politiske, religiøse eller ideologiske grunde og derfor mistede deres formue som følge af tvangssalg, ekspropriationer eller på anden måde […]«

12 Vermögensgesetz § 3, stk. 1, vedrørende tilbageoverdragelse af aktiver bestemmer følgende:

»Aktiver, der var omfattet af foranstaltningerne i § 1, og som blev nationaliseret eller solgt til tredjemand, skal efter anmodning tilbageoverdrages til de berettigede personer, for så vidt dette ikke […] er udelukket […]«

13 For at undgå, at sådanne krav ikke længere med rette kan gøres gældende på grund af en erhvervelse af det omhandlede formueaktiv, der er sket i god tro og uden behæftelse, er der med Vermögensgesetz § 3, stk. 3, indført et forbud mod at afhænde fast ejendom, der er genstand for en anmodning om tilbageoverdragelse i medfør af denne lov.

14 Investitionsvorranggesetz fastsætter en undtagelse til disse principper for at sikre, at de nødvendige investeringer i de nye tyske delstater ikke umuliggøres som følge af forbuddet mod at sælge faste ejendomme, for hvilken der er registreret en anmodning om tilbageoverdragelse i medfør af Vermögensgesetz, til en investor.

15 Investitionsvorranggesetz § 1 fastsætter således følgende:

»Fast ejendom […], som er eller kan være omfattet af krav om tilbageoverdragelse i henhold til Vermögensgesetz, må i overensstemmelse med nedenstående forskrifter anvendes helt eller delvis til særlige investeringsformål. Den berettigede person modtager i disse tilfælde kompensation i henhold til denne lov.«

16 Investitionsvorranggesetz § 16 bestemmer følgende: »Hvis det […] ikke er muligt at tilbageoverdrage aktivet, kan enhver berettiget person efter konstatering eller påvisning af, at vedkommende er berettiget, […] kræve udbetaling af et beløb svarende til hele værdien af det aktiv, som vedkommende har ret til i henhold til aftalen. Afgørelsen om dette krav skal […] træffes af Amt/Landesamt zur Regelung offener Vermögensfragen (myndighed med ansvar for regulering af uafklarede formuespørgsmål). Er der ikke opnået et provenu fra salget […], [eller] er dette lavere end den markedsværdi, som aktivet har på det tidspunkt, hvor afgørelsen om forrang for investeringer kan fuldbyrdes, […] kan den berettigede person inden for et år […] gøre betaling af markedsværdien gældende ved domstolene […]«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

17 Julius Busse ejede et grundstykke beliggende på det område, som tidligere hørte til Østberlin. I perioden under det nationalsocialistiske regime blev han forfulgt af dette regime, og i 1938 blev han tvunget til at afstå sit grundstykke til en tredjemand. Grundstykket blev senere eksproprieret af Den Tyske Demokratiske Republik og indgik siden i en ejendomssammenlægning sammen med andre grundstykker tilhørende denne stat. Den samlede arealenhed, der således var opstået, blev efter Tysklands genforening dels delstaten Berlins, dels Forbundsrepublikken Tysklands ejendom.

18 Den 5. september 1990 anmodede sagsøgte nr. 1-10 i hovedsagen, hvoriblandt Ellen Mirjam Sapir, Mirjam M. Birgansky, Gideon Rumney og Benjamin Ben-Zadok er bosat i Israel, Michael J. Busse i Det Forenede Kongerige og Hedda Brown i Spanien, i deres egenskab af retssuccessorer til Julius Busse om, at den del af den samlede arealenhed, som tidligere tilhørte denne, skulle tilbageoverdrages på grundlag af Vermögensgesetz.

19 I 1997 gjorde delstaten Berlin og Forbundsrepublikken Tyskland brug af bestemmelserne i Investitionsvorranggesetz § 1 og solgte hele den samlede arealenhed, der var opstået efter den ovennævnte ejendomssammenlægning, til en investor.

20 Efter salget konstaterede den kompetente myndighed, at sagsøgte nr. 1-10 i hovedsagen i henhold til national ret ikke kunne kræve grundstykket tilbageoverdraget, men havde krav på at få udbetalt en forholdsmæssig andel af provenuet fra salget af den samlede arealenhed, eller endog markedsværdien af godet. Denne samme myndighed pålagde delstaten Berlin, sagsøgeren i hovedsagen, at udbetale den del af salgsprovenuet, som svarede til andelen for Julius Busses grundstykke, til sagsøgte nr. 1-10 i hovedsagen.

21 Ved gennemførelsen af den omhandlede udbetaling begik delstaten Berlin, som ligeledes handlede på vegne af Forbundsrepublikken Tyskland, imidlertid en fejl. Den udbetalte nemlig fejlagtigt det samlede salgsbeløb til den advokat, der repræsenterede sagsøgte nr. 1-10 i hovedsagen, som advokaten herefter fordelte imellem disse.

22 Delstaten Berlin har i hovedsagen over for de sagsøgte gjort krav på at få tilbagebetalt det for meget udbetalte beløb, som den har opgjort til 2,5 mio. EUR. Delstaten Berlin har ved Landgericht Berlin anlagt sag mod sagsøgte nr. 1-10, i deres egenskab af retssuccessorer til Julius Busse, for ugrundet berigelse samt mod den advokat, der havde til opgave at repræsentere disse, og som er sagsøgte nr. 11 i hovedsagen, for at have foretaget en ulovlig handling.

23 De sagsøgte i hovedsagen har rejst indsigelse mod dette søgsmål, idet de har gjort gældende, at Landgericht Berlin ikke har international kompetence til at træffe afgørelse i forhold til de sagsøgte i hovedsagen, der er bosat i Det Forenede Kongerige, i Spanien og i Israel, nemlig Ellen Mirjam Sapir, Michael J. Busse, Mirjam M. Birgansky, Gideon Rumney og Benjamin Ben-Zadok samt Hedda Brown.

24 De sagsøgte har desuden hævdet, at de kan gøre krav på betaling af et beløb, der overstiger den andel af salgsprovenuet, der tilkommer dem, fordi denne andel er lavere end markedsværdien for det grundstykke, der tilhørte Julius Busse. De finder, at søgsmålet følgelig savner ethvert grundlag.

25 Landgericht Berlin afviste ved mellemdom at antage delstatens Berlins søgsmål til realitetsbehandling i forhold til de sagsøgte i hovedsagen, der er bosat i Det Forenede Kongerige, i Spanien og i Israel. Delstaten Berlins appel blev heller ikke taget til følge.

26 I den anledning lagde appeldomstolen nemlig til grund, at de tyske domstole ikke havde international kompetence til at træffe afgørelse i sagen mod Ellen Mirjam Sapir, Michael J. Busse, Mirjam M. Birgansky, Gideon Rumney og Benjamin Ben-Zadok samt Hedda Brown. Ifølge nævnte domstol angår

denne tvist ikke et civilretligt område som omhandlet i artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, hvorimod den henhører under det offentligretlige område, som den pågældende forordning ikke finder anvendelse på.

27 Med »revisionsanken« har sagsøgeren i hovedsagen nedlagt påstand om, at Landgericht Berlin også i forhold til disse sagsøgte i hovedsagen træffer en materiel afgørelse om sagsøgerens påstande.

28 Under disse omstændigheder har Bundesgerichtshof besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er tilbagesøgningen af en uretmæssig udbetaling en civilretlig sag i henhold til artikel 1, stk. 1, i forordning (EF) nr. 44/2001, når en delstat af en myndighed er blevet pålagt at udbetale en del af provenuet fra en aftale om grundsalg som erstatning til en skadelidt, men i stedet ved en fejltagelse overfører hele købssummen til denne?

2) Består den snævre forbindelse mellem flere krav, som kræves i henhold til artikel 6, nr. 1), i forordning (EF) nr. 44/2001, også, når de sagsøgte påberåber sig yderligere krav på skadesløsholdelse, hvorom der kun kan træffes samlet afgørelse?

3) Finder artikel 6, nr. 1), i forordning (EF) nr. 44/2001 også anvendelse på en sagsøgt, som ikke har bopæl på Den Europæiske Unions område? I bekræftende fald: Gælder dette også, såfremt anerkendelse af dommen ville kunne afslås i den stat, hvor sagsøgte har bopæl, på grund af manglende kompetence i henhold til en bilateral aftale med domsstaten?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

29 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at begrebet »det civil- og handelsretlige område« omfatter et sagsanlæg om tilbagesøgning af uretmæssigt udbetalte beløb i det tilfælde, hvor et offentligt organ af en myndighed, der er oprettet ved en lov, som skal sikre erstatning for de af et totalitært regime udøvede forfølgelser, er blevet pålagt at udbetale en del af provenuet fra en aftale om grundsalg som erstatning til en skadelidt, men i stedet ved en fejltagelse har overført hele købssummen til denne og derefter anlægger sag med påstand om tilbagebetaling af det uretmæssigt udbetalte beløb.

30 Bundesgerichtshof har anført i forelæggelsesafgørelsen, at den tvivl, der herved er opstået, skyldes flere forhold. På den ene side er der ifølge denne ret tale om tilbagebetaling af et pengebeløb, som delstaten Berlin ved en fejltagelse har udbetalt til de sagsøgte i hovedsagen, hvilken tilbagebetaling skal ske i henhold til den bestemmelse om udlevering af ugrundet berigelse, som findes i § 812, stk. 1, i Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), ifølge hvilken enhver, der uberettiget modtager en ydelse, er forpligtet til at give den tilbage. På den anden side hidrørte udbetalingen ikke fra en retshandel, som delstaten Berlin foretog i sin egenskab af juridisk person undergivet privatretten, men derimod fra en administrativ procedure.

31 Det bemærkes indledningsvis, at for så vidt som forordning nr. 44/2001 nu er trådt i stedet for Bruxelleskonventionen i forholdet mellem medlemsstaterne, gælder den fortolkning, som Domstolen har foretaget af denne konvention, også for nævnte forordning, i det omfang dens bestemmelser svarer til bestemmelserne i Bruxelleskonventionen (jf. bl.a. dom af 18.10.2011, sag C-406/09, Realchemie Nederland, Sml. I, s. 9773, præmis 38 og den deri nævnte retspraksis).

32 I denne henseende skal det fastslås, at anvendelsesområdet for forordning nr. 44/2001, som det også er tilfældet med Bruxelleskonventionen, er begrænset til begrebet »det civil- og handelsretlige område«. Det fremgår af Domstolens faste praksis, at dette anvendelsesområde i særlig grad er afgrænset af de faktorer, som karakteriserer retsforholdet mellem parterne i tvisten eller tvistens genstand (jf. bl.a. dom af 15.2.2007, sag C-292/05, Lechouritou m.fl., Sml. I, s. 1519, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).

33 Domstolen har således fundet, at selv om visse tvister mellem en offentlig myndighed og en privatperson kan henhøre under anvendelsesområdet for forordning nr. 44/2001, forholder det sig anderledes, når den offentlige myndighed udøver offentligretlige beføjelser (jf. bl.a. i denne retning dom af 28.4.2009, sag C-420/07, Apostolides, Sml. I, s. 3571, præmis 43 og den deri nævnte retspraksis, og af 19.7.2012, sag C-154/11, Mahamdia, præmis 56).

34 For at kunne afgøre, om dette er tilfældet i en tvist som den i hovedsagen foreliggende, er det således nødvendigt at undersøge, på hvilket grundlag og efter hvilke nærmere regler søgsmålet er iværksat (jf. i denne retning dom af 14.11.2002, sag C-271/00, Baten, Sml. I, s. 10489, præmis 31, og af 15.5.2003, sag C-266/01, Préservatrice foncière TIARD, Sml. I, s. 4867, præmis 23).

35 I denne henseende må det konstateres, således som den forelæggende ret har fremhævet, at det erstatningskrav, der ligger til grund for søgsmålet i hovedsagen, er baseret på nationale bestemmelser, i det foreliggende tilfælde Vermögensgesetz og Investitionsvorranggesetz om erstatning til ofrene for det nationalsocialistiske regime, som er ens for alle ejere af fast ejendom, i forhold til hvilke der gøres krav gældende om tilbagelevering. Disse bestemmelser pålægger nemlig den samme erstatningsforpligtelse uden at sondre mellem, hvorvidt ejeren af den ejendom, hvorpå der hviler en forpligtelse, er en privatperson eller en statslig enhed.

36 Som det ligeledes fremgår af anmodningen om præjudiciel afgørelse, er den administrative procedure angående de skadelidtes erstatningskrav ens uanset den omhandlede ejers retlige egenskab. Desuden har nævnte ejer, det være sig en privat person eller en offentlig person, ingen beslutningskompetence inden for rammerne af denne procedure hvad angår fastlæggelsen af den skadelidtes krav på tilbagelevering.

37 I øvrigt skal det bemærkes, at søgsmålet i hovedsagen vedrører tilbagesøgningen af det beløb, der fejlagtigt blev udbetalt for meget ved delstaten Berlins indfrielse af de skadelidtes betalingskrav. Dels er tilbagebetalingen af dette overskydende beløb imidlertid ikke omfattet af den administrative procedure, der er fastsat ved Vermögensgesetz og Investitionsvorranggesetz. Dels skal ejeren, uanset om der er tale om en offentlig eller privat person, med henblik på tilbagebetalingen af det for meget udbetalte beløb sagsøge de skadelidte ved de civile domstole. På tilsvarende vis har den omhandlede tilbagebetaling hjemmel i de regler, der er fastsat i BGB's § 812, stk. 1, om udlevering af ugrundet berigelse.

38 I lyset af samtlige de betragtninger, der er nævnt ovenfor, skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at begrebet »det civil- og handelsretlige område« omfatter et sagsanlæg om tilbagesøgning af uretmæssigt udbetalte beløb i det tilfælde, hvor et offentligt organ af en myndighed, der er oprettet ved en lov, som skal sikre erstatning for de af et totalitært regime udøvede forfølgelser, er blevet pålagt at udbetale en del af provenuet fra en aftale om grundsalg som erstatning til en skadelidt, men i stedet ved en fejltagelse har overført hele købesummen til denne og derefter anlægger sag med påstand om tilbagebetaling af det uretmæssigt udbetalte beløb.

Det andet spørgsmål

39 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at der består en snæver forbindelse, som omhandlet i denne bestemmelse, mellem de krav, der fremsættes over for flere sagsøgte, som har bopæl på andre medlemsstaters område, i det tilfælde, hvor disse sidstnævnte under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, fremsætter yderligere krav på skadesløsholdelse, hvorom det er nødvendigt at træffe samlet afgørelse.

40 Kompetencereglen i artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 bestemmer, at en person, såfremt der er flere sagsøgte, kan sagsøges ved retten i den retskreds, hvor en af de sagsøgte har bopæl, forudsat at kravene er så snævert forbundne, at det er ønskeligt at behandle og påkende dem samtidig for at undgå uforenelige afgørelser i tilfælde af, at kravene blev påkendt hver for sig (jf. dom af 1.12.2011, sag C-145/10, Painer, Sml. I, s. 12533, præmis 73).

41 Denne særregel, som fraviger princippet i nævnte forordnings artikel 2, hvorefter det er retterne i den stat, hvor sagsøgte har sin bopæl, der er kompetente, skal fortolkes strengt i den forstand, at den ikke kan føre til en fortolkning, der rækker ud over de tilfælde, som forordningen udtrykkeligt har for øje (jf. Painer-dommen, præmis 74 og den deri nævnte retspraksis).

42 I forhold til anvendelsen af artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 skal det efterprøves, om der foreligger en sådan indbyrdes sammenhæng mellem de forskellige krav, som én og samme sagsøger gør gældende mod forskellige sagsøgte, at det er ønskeligt at påkende dem samtidig for at undgå, at der træffes uforenelige afgørelser i tilfælde af, at sagerne påkendes hver for sig (jf. dom af 11.10.2007, sag C-98/06, Freeport, Sml. I, s. 8319, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).

43 Hvad angår nævnte indbyrdes sammenhæng har Domstolen fastslået, at det, for at afgørelser kan anses for modstridende, ikke er tilstrækkeligt, at der forekommer en divergens i løsningen af tvisten, men at en sådan divergens ydermere skal foreligge i forhold til samme retlige og faktiske situation (jf. Freeport-dommen, præmis 40, og Painer-dommen, præmis 79).

44 Det skal i denne henseende præciseres, at det ikke fremgår af ordlyden af artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001, at der blandt de betingelser, der er fastsat for anvendelsen af denne bestemmelse, skulle findes en betingelse om, at søgsmål, der er anlagt mod forskellige sagsøgte, skal hvile på identiske retsgrundlag. En sådan ensartethed i sagernes retsgrundlag er kun en blandt flere relevante faktorer. (jf. Panier-dommen, præmis 76 og 80).

45 Inden for rammerne af den foreliggende sag må det konstateres, at både kravene i hovedsagen, som vedrører tilbagesøgning af uretmæssigt udbetalte beløb, og, hvad angår sagsøgte nr. 11 i hovedsagen, en påstand om, at vedkommende har foretaget en ulovlig handling, og de anbringender, som sagsøgte nr. 1-10 i hovedsagen har fremført heroverfor, og som for deres del vedrører yderligere krav på skadesløsholdelse, udspringer af en og samme faktiske og retlige situation, nemlig det erstatningskrav, som tilkommer sagsøgte nr. 1-10 i hovedsagen i medfør af Vermögensgesetz og Investitionsvorranggesetz, samt overførslen af det omtvistede beløb, som delstaten Berlin fejlagtigt gennemførte til fordel for disse sagsøgte.

46 I øvrigt er det, således som den tyske regering også har fremhævet, alene Vermögensgesetz og Investitionsvorranggesetz, der kan udgøre et retsgrundlag, som de sagsøgte i hovedsagen kan gøre gældende som begrundelse for det yderligere beløb, som de har modtaget, hvilket ligeledes fordrer en vurdering for alle sagsøgte hvad angår den samme faktiske og retlige situation. Desuden skal der tages hensyn til, at vurderingen af retsgrundlaget for anbringenderne om yderligere krav på skadesløsholdelse udgør et forudgående spørgsmål i forhold til kravene i hovedsagen derved, at velbegrundetheden af sidstnævnte krav afhænger af, om de omtalte krav på skadesløsholdelse består eller ikke består.

47 Denne enhedskarakter består, selv om det retsgrundlag, som er fremført til støtte for kravet over for sagsøgte nr. 11 i hovedsagen, er forskelligt fra dét, som sagsanlægget mod sagsøgte nr. 1-10 i hovedsagen er baseret på. Som generaladvokaten har anført i punkt 99 i forslaget til afgørelse, vedrører de krav, der er gjort gældende i de forskellige påstande under hovedsagen, således alle den samme interesse, nemlig tilbagebetalingen af det beløb, der blev udbetalt med urette ved en fejl.

48 I lyset af ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at der består en snæver forbindelse, som omhandlet i denne bestemmelse, mellem de krav, der fremsættes over for flere sagsøgte, som har bopæl på andre medlemsstaters område, i det tilfælde, hvor disse sidstnævnte under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, fremsætter yderligere krav på skadesløsholdelse, hvorom det er nødvendigt at træffe samlet afgørelse.

Det tredje spørgsmål

49 Med første del af det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at den kan finde anvendelse på sagsøgte, som ikke har bopæl på en medlemsstats område, når disse indstævnes inden for rammerne af et sagsanlæg mod flere sagsøgte, iblandt hvilke der også er personer, der har bopæl i Unionen.

50 Det skal indledningsvis fremhæves, at dette tredje spørgsmål vedrører Ellen Mirjam Sapir, Mirjam M. Birgansky, Gideon Rumney og Benjamin Ben-Zadok, som har bopæl i Israel.

51 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål skal det derfor afgøres, om det er en betingelse for at anvende artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001, at den medsagsøgte har sin bopæl på en anden medlemsstats område.

52 Herved skal det for det første fastslås, at hvad angår de personer, som artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 finder anvendelse på, fremgår det af indledningen til denne bestemmelse, at den skal læses i sammenhæng med nævnte forordnings artikel 5, som udtrykkeligt henviser til sagsøgte, der har bopæl på Unionens område.

53 For det andet skal der erindres om, at det er fast retspraksis, at artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 indeholder en særregel, der skal fortolkes strengt i den forstand, at den ikke kan føre til en fortolkning, der rækker ud over de tilfælde, som forordningen udtrykkeligt har for øje (jf. i denne retning Freeport-dommen, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis).

54 For det tredje skal det bemærkes, at artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 indeholder en udtrykkelig bestemmelse, som udtømmende regulerer spørgsmålet om personer, der har bopæl uden for Unionens område, ved, i overensstemmelse med niende betragtning til forordningen, at bestemme for de pågældende, at retternes kompetence afgøres i hver enkelt medlemsstat efter medlemsstatens nationale lovgivning, jf. dog nævnte forordnings artikel 22 og 23. Det er imidlertid ubestridt, at ingen af disse to bestemmelser, der omhandler henholdsvis enekompetence på bestemte sagsområder, der er udtømmende opregnet, og aftaler om værneting i medfør af en aftale indgået mellem parterne, finder anvendelse i hovedsagen.

55 Det følger heraf, at det er et krav for at kunne sagsøge en medsagsøgt ved en ret i en medlemsstat på grundlag af artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001, at vedkommende har sin bopæl på en anden medlemsstats område.

56 På denne baggrund skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at den ikke kan finde anvendelse på sagsøgte, som ikke har bopæl på en medlemsstats område, når disse indstævnes inden for rammerne af et sagsanlæg mod flere sagsøgte, iblandt hvilke der også er personer, der har bopæl i Unionen.

57 Da svaret på første del af det tredje spørgsmål er benægtende, er det ufornødent at besvare anden del af dette spørgsmål, eftersom det fremgår af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at andet delspørgsmål kun er stillet for det tilfælde, at spørgsmålet om, hvorvidt artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 kan finde anvendelse på sagsøgte, som ikke har bopæl på en medlemsstats område, måtte besvares bekræftende.

Sagens omkostninger

58 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

1) **Artikel 1, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område skal fortolkes således, at begrebet »det civil- og handelsretlige område« omfatter et sagsanlæg om tilbagesøgning af uretmæssigt udbetalte beløb i det tilfælde, hvor et offentligt organ af en myndighed, der er oprettet ved en lov, som skal sikre erstatning for de af et totalitært regime udøvede forfølgelser, er blevet pålagt at udbetale en del af provenuet fra en aftale om grundsalg som erstatning til en skadelidt, men i stedet ved en fejltagelse har overført hele købesummen til denne og derefter anlægger sag med påstand om tilbagebetaling af det uretmæssigt udbetalte beløb.**

2) **Artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at der består en snæver forbindelse, som omhandlet i denne bestemmelse, mellem de krav, der fremsættes over for flere sagsøgte, som har bopæl på andre medlemsstaters område, i det tilfælde, hvor disse sidstnævnte under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagen, fremsætter yderligere krav på skadesløsholdelse, hvorom det er nødvendigt at træffe samlet afgørelse.**

3) **Artikel 6, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at den ikke kan finde anvendelse på sagsøgte, som ikke har bopæl på en medlemsstats område, når disse indstævnes inden for rammerne af et sagsanlæg mod flere sagsøgte, iblandt hvilke der også er personer, der har bopæl i Den Europæiske Union.**

Underskrifter